

La imágenes de este mundo aparecen dotadas de una capacidad alegórica: nosotros seleccionamos cómo verlas, y en el significado escondido que le damos, al borde de los sueños, está la visión de la realidad, una última imagen que creemos propia pero que no nos pertenece. Hace años que nos ha poseído. Somos el mejor simulacro de nosotros mismos: la imagen que creíamos poseer, nos posee.

El sendero que marca este libro es rico en imaginación y referencias culturales. Las asociaciones que efectúa Català a veces arañan el mundo del supuesto inconsciente e incluso se ve obligado a reconocer su deuda con Lacan. Se muestra además en desacuerdo con el Eco de *La estructura ausente*, pues defiende la posibilidad de un lenguaje meramente icónico. Aquí se aproxima a la poco conocida teoría de Pasolini sobre la imagen, quien creía que el conjunto de objetos reales que hay en el interior de una escena pueden formar un lenguaje recogido en unidades superiores de significación, como el encuadre. Eco lleva las cosas a su terreno y pone el camino muy difícil a un lenguaje de imágenes, pues recuerda que reconocemos las cosas por convención, sujetas a nuestros esquemas lingüísticos.

Català va a defender lo contrario, no sólo pensamos con palabras o nos articulamos con ellas, el discurso de la pura imagen también es posible. Esto sí, el método que utiliza es poco sistemático. Con la semiótica, reproduce el truco de Wittgenstein, la usa de escalera, y cuando está arriba, la tira. Con Freud pasa algo parecido. Pero decir a estas alturas que las imágenes construyen la realidad es casi un lugar común en este mundo de simulacros. Más que una teoría articulada, lo que propone es un paseo peripatético para el ojo inmóvil, recorrer ejemplos y recovecos de las imágenes para educar la mirada, entrenar el ojo para las más extrañas conexiones visuales. Quizás ahí reside el atractivo de este libro, poner su grano de arena para levantar la tapa que satina las imágenes descubriendo no los fines, pero sí los mecanismos ocultos. Los puentes que unen el inconsciente —hoy puesto en duda— con el inconsciente que no es tal: esa es justo su metáfora de la máquina de fotografiar. Sólo por mirar a través de ella, la realidad se trans-

forma con la imaginación del fotógrafo. Y ese es el reclamo de muchos anuncios.

A Català le gusta decir que somos siempre turistas accidentales; en nuestra época la gente viaja a los sitios para entrar en contacto con las mismas imágenes que ya veían en su lugar de origen. Detrás del marco de una foto, un espejo, una hoja de papel, la pantalla del televisor se esconden imágenes vampirizadas y violadas de la realidad, que (convertidas en un *juego wittgensteiniano*) el ojo ha alterado para siempre al guardarlas en la memoria. Todos seríamos turistas accidentales, capturando imágenes e intentando que coincidan con nuestro interior. Por fin, a través de la imaginación, que no sería sino nuestro ojo convertido en espejo deformante, hemos conseguido lo más difícil: ser consumidores de realidad.

Josep María Català ha hecho de todo en el mundo de la imagen: guionista, realizador televisivo y profesor de comunicación audiovisual en distintas universidades aquí y al otro lado del Atlántico. Actualmente intenta educar la mirada y pulir el espejo visual de los alumnos que tiene en la Universidad Autónoma de Barcelona. Este libro que tratamos hoy está escrito entre dos culturas, entre California y Cataluña. Su origen era una tesis doctoral, filtrada por una pulsión novelística, una autotraducción del inglés y —todo hay que decirlo— numerosos cambios de método y escuela de investigación.

En un momento en que todo el mundo habla de la imagen, es muy enriquecedor que alguien escriba *de* las imágenes y cómo nos hablan ellas. Una guía compleja, pero que permite picotear aquí y allá para sorprender y hacer reflexionar al viajero visual de este siglo con la exhuberancia de esas imágenes que consumimos vorazmente, sin pensar como se hace su digestión.

Miguel Ángel Martín

Gallego, Joana; Del Río, Olga. *Situació socio-professional de les dones periodistes.* Institut Català de la Dona.

El perfil actual d'una periodista pot tenir aquestes característiques: jove, menys de tren-

ta-cinc anys, amb estudis universitaris i un parell o tres d'idiomes. Soltera o divorciada, sense fills, políticament d'esquerres, li encanta llegir, anar al cinema i viatjar. Si no és a l'atur, els seus guanys oscil·len entre 150.000 i 200.000 pessetes, té un accés reduït als llocs on es prenen decisions i una precària estabilitat laboral. Treballa en mitjans àudio-visuals o en gabinets de premsa i l'acompanya una consciència bastant clara de la discriminació de què és objecte en el mercat de treball.

Aquest retrat abreujat de la situació professional del col·lectiu femení dins el periodisme, segons es desprèn de l'estudi realitzat per Joana Gallego i Olga del Río, emmarca diferències substancials, quan es compara amb el perfil tipus del periodista, el qual presenta un nivell més baix de preparació i menys estudis universitaris (el 68,1% enfront del 81,3% de les dones), i malgrat que es tracta d'una professió amb pocs fills, el 46,6% en té d'un a tres (mentre les dones el 29,6%), el 58,8% és casat (les periodistes casades són el 43,4% i les solteres i divorciades el 56%), la retribució oscil·la entre les 200.000 i les 400.000 pessetes i la vinculació amb l'empresa és amb contractes indefinits o temporals, amb la precisió que els contractes en pràctiques són exclusivament femenins. Fins i tot, per estrany que sembli, aquest tipus de contracte de pràctiques lliga un 5,3% de dones en càrrecs directius, el 5% de caps de secció i 2,9% de redacció (i cap home). També hi ha un 20% de dones d'edats entre els trenta-sis i quaranta-cinc anys en situació de *free lance* fix, mentre els seus companys d'aquesta edat en són només el 4,5%.

Menys possibilitats de promoció, més precarietat laboral, menys retribució econòmica s'acompanyen d'una millor preparació i un nivell d'estudis més alt, com també d'una renúncia més punyent a la vida familiar o a l'exercici actiu de la professió. És aquesta distància entre el que ofereixen i el que reben les periodistes dins el mercat de treball la que fa exclamar a les autores que, si en lloc de ser les dones el col·lectiu discriminat, ho fossin els negres o els gitanos, «les diverses instàncies polítiques, les institucions i la societat en general ho trobarien escandalós, digne de

gran titular de diari, i de segur que es prendrien mesures per tal d'eradicar-la».

Davant la inexplicable passivitat que desvetlla la discriminació sexual, les autores donen tres possibles explicacions: la incredulitat (el mecanisme de negació), el recl (les feministes sempre exageren), o la preocupació optimista, que considera que les coses ja es van solucionant amb el temps.

El sostre de vidre és un concepte que aprofundeix en aquest límit invisible, però real, que dificulta l'accés de les dones a una consideració laboral i social en peu d'igualtat amb els homes. Aquest sostre transparent es construeix quotidianament, a partir d'una sèrie d'actituds i disposicions vitals, clarament diferenciades per a cadascun dels sexes. Segons les autores, el procés s'inicia a partir d'una utilització i distribució del temps, pautat de forma diversa per homes i dones (amb l'accent en la vida professional per a ells i en la vida privada per a elles), continua amb l'organització irracional dels horaris, els quals es mantenen encara amb una sociologia del passat que no té en compte el treball assalariat de les dones, es construeix també mantenint la separació entre treball remunerat i treball domèstic, que ve assumit de forma majoritària per les dones, sense que cap indicador econòmic no ho reflecteixi i, sobretot, es consolida en la pervivència d'una mentalitat patriarcal que mai no ha considerat les dones des d'una perspectiva horitzontal. Aquest últim element és el més difícil d'eradicar, malgrat que la Constitució garanteixi el dret a la igualtat.

Aquesta radiografia de la professió periodística a Catalunya que han realitzat Gallego i del Río ha pres com a fonts principals l'enquesta que el Col·legi de Periodistes de Catalunya va encarregar a l'Institut Opina, amb motiu del II Congrés de Periodistes Catalans, l'any 1993, l'Anuari del Col·legi de 1992 i l'estudi de Demoscopia publicat a la revista *Periodistas* el desembre de 1990, de l'Associació de la Premsa de Madrid i està configurada a base d'una primera part descriptiva que contextualitza de manera general la situació de les dones en els diversos àmbits socials: l'ensenyament, la família, la legislació i el mercat laboral, per centrar-se en una segona

part on es passa revista a la realitat sòcio-professional de les dones en el mercat periodístic. Les autores combinen les distintes fonts, i fan una explotació i lectura de les dades de l'enquesta del Col·legi, centrada en la variable sexe, per tal d'esbrinar els motius de la desigualtat. Després de cada taula i de cada gràfic apunten una o dues possibles explicacions, que sovint es converteixen en hipòtesis suggeridores que permeten pensar i interpretar. És d'agrair que en cap cas no se sentin imbuïdes de certes es o pretenguin donar per tancada una interpretació. És, com elles mateixes diuen, un esforç més per «seguir recordant que vivim en una societat que, malgrat reconèixer el principi d'igualtat, continua sent un sistema on es produeixen discriminacions per diferents raons».

És una llàstima que el Col·legi rebutges les preguntes que havien elaborat les autores i l'Associació de Dones Periodistes, per tal d'aprofundir en alguns aspectes que podrien explicar la asimetria existent, com és ara la forma d'utilització del temps lliure, la dedicació a les tasques domèstiques i a la família o la decisió de tenir un fill, contraposada a la promoció professional. Per contra, va fer la tria d'incloure preguntes directes sobre la discriminació, les quals es mouen dins el camp de l'opinió i no revelen les condicions i les actituds sobre les quals es prenen opcions personals i laborals.

En resum, un treball seriós que, tot i present partit d'entrada, procura mantenir les condicions d'objectivitat necessàries per convertir-lo en un element indispensable a l'hora de repensar aspectes que graviten sobre la professió periodística, com la feminització (i precarització laboral), el decantament de la vida privada en favor d'un lliurament gairebé total a l'empresa, una competència ferotge que arrossega la pèrdua dels valors col·lectius a favor d'un individualisme exacerbada, i d'altres paranyes que amaga actualment l'exercici del periodisme, quan es perden de vista aquells ingredients que donen gust i sabor a la vida i als quals, ara per ara, a alguns homes i a moltes dones encara ens costa de renunciar.

Elvira Altés

Gomis, Llorenç, *La notícia, dret humà*, Barcanova, col. Biblioteca Cultural, 1993, 141 p.

Ens trobem davant d'una nova aportació del professor i periodista Llorenç Gomis i Sahnajuja, en aquest cas sobre un tema tan important en el camp de la comunicació social com és el de la notícia.

Val a dir que la bibliografia existent, específicament sobre aquesta qüestió és més aviat limitada, és a dir el tractament de la informació des del seu angle de la notícia, que és el que concretament fa Llorenç Gomis.

Tal com expressa el mateix títol el seu estudi és global, i comença precisament afirmant que cal deslligar la llibertat d'opinió de la llibertat d'expressió. Tot seguit aborda el que exposa la Declaració dels Drets de l'Home de 1948, en el seu article 19. Més endavant tracta de la facultat reguladora que en aquest àmbit s'atribueix l'Estat i com tracta el dret a la informació i el dret a l'opinió, considerant que la notícia es un dret humà singular (p. 46).

L'interès essencial d'aquesta obra rau en el fet que l'autor, d'una manera senzilla i molt didàctica, fa una exposició pormenoritzada de la notícia, com a concepte i com a realitat naturalment immersida en el marc de la informació d'actualitat, de la qual n'és una part constituent. El seu enfocament està situat bàsicament en el terreny de la premsa diària, però considero que el que exposa és igualment d'aplicació als altres grans mitjans, és a dir, la ràdio i la televisió.

Entre els aspectes que aborda i les afirmacions que fa, que em semblen més interessants d'assenyalar, s'hi troben:

La informació és l'imperi dels fets, i la opinió ho és de les idees (p. 29); consideracions sobre els comentaris (p. 32 i ss); relacions entre el dret a l'educació i el dret a la informació (p. 46 i ss), en especial quan diu que l'educació i la informació socialitzen el coneixement, amb la qual cosa es refereix a un tema tan important al meu entendre com és el de la dimensió formativa de la informació.

Més endavant, en parlar de la notícia com a factor d'igualtat, indica que fa iguals els ho-